

LESS GYÖRGY,

MAGYARORSZÁG FÖLDTANA

6

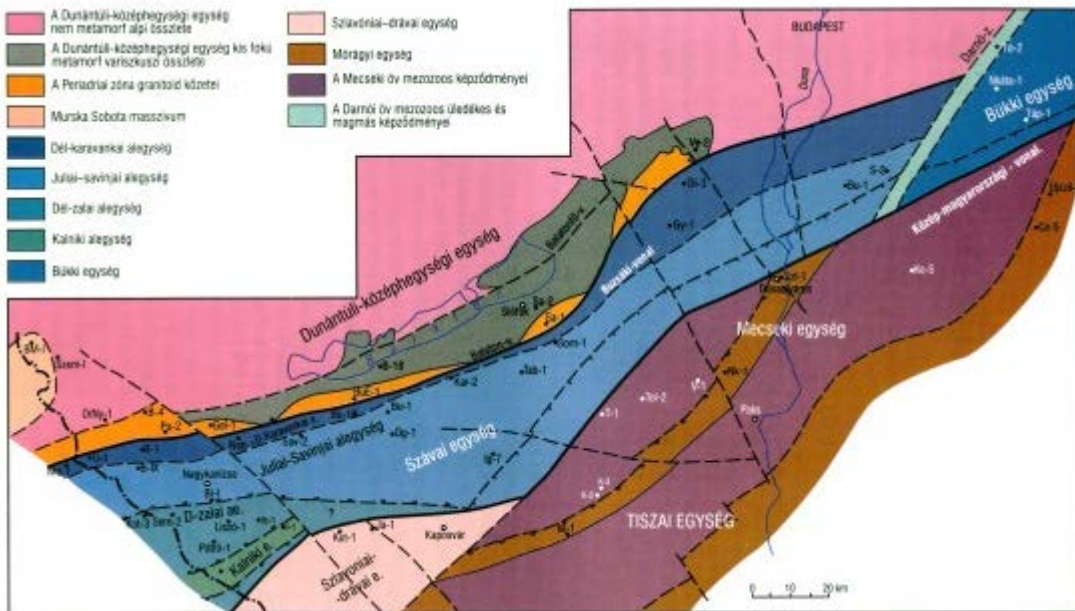
A Műszaki Földtudományi Alapszak tananyagainak kifejlesztése a
TÁMOP 4.1.2-08/1/A-2009-0033 pályázat keretében valósult meg.

VI. A KÖZÉP-DUNÁNTÚLI ZÓNA GEOLÓGIÁJA

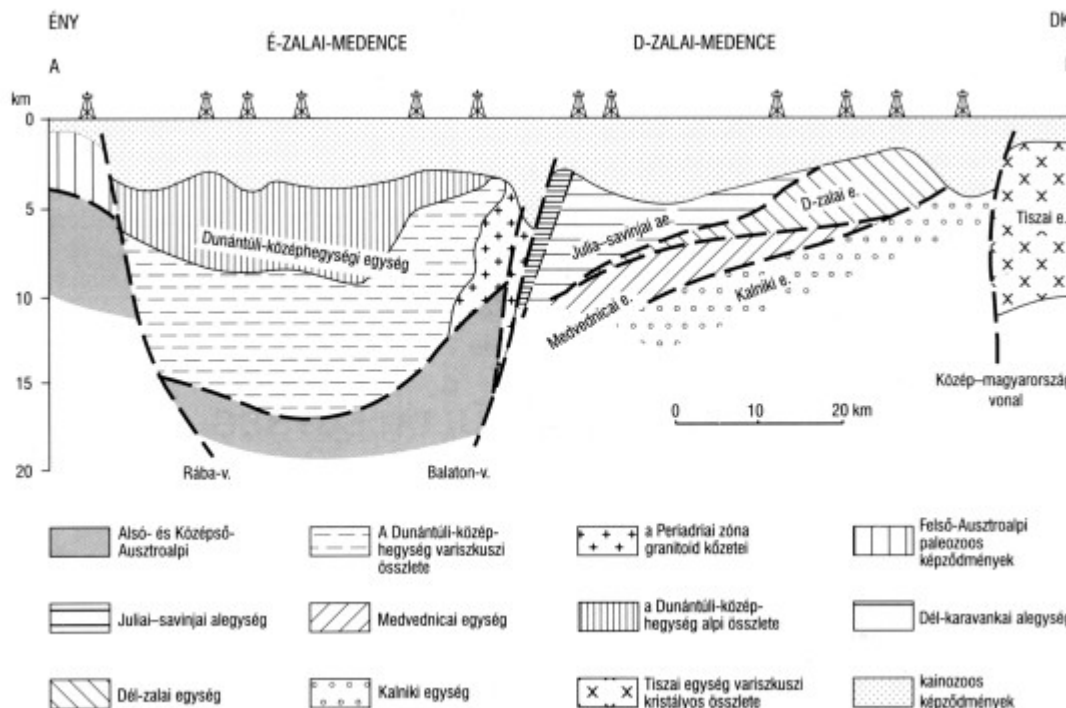
1. KÖZÉP-DUNÁNTÚLI ZÓNA

Nagyszerkezet: Az ALCAPA és a Tisia között elterülő, DNy-ről ÉK felé keskenyedő, bonyolult belső felépítésű zóna. Magyarországról csak mélyfúrási adatok állnak rendelkezésre, NyDNy felé viszont Horvátországból és Szlovéniából felszíni előfordulásai is ismertek. Ezek alapján megállapítható, hogy a zóna részben a D-i Alpok, részben viszont már a Dinaridák folytatása. A Szávai-zónai folytatása K felé egyre bizonytalanabb, utolsó biztos előfordulása Dabas környékéről (Pest megye középső része) ismert. Elképzelhető, hogy Tiszafüred környékén elvégződik, mivel itt az ALCAPA és a Tisia már – egymás szomszédai lévén – összeérhetnek.

A Közép-dunántúli zóna fentebb említett bonyolult belső szerkezetét csak annak Ny részén, Zala és Somogy megye területén lehet rekonstruálni. Itt is csak mélyfúrási adatok alapján, ezért szükségszerűen hézagosan. Ezek szerint a Közép-dunántúli zóna takarós felépítésű, melyben felül (és É felé) található a dél-alpi rokonságú, nagyon kifestű (anchizonális) vagy egyáltalán nem metamorf Dél-Karavankai–Juliai-egység, míg alul (és D felé) a dinári rokonságú, anchi- és epizonális átalakultságú Dél-Zalai–Kalniki egység (6.1. és 6.2. ábrák).

6.1. ábra. A Közép-dunántúli zóna szerkezeti vázlata térképen [1]

6.2. ábra. A Közép-dunántúli zóna takarós felépítése és érintkezése a Pelso blokk-kal, valamint a Tisia-val földtani szelvényen [11]

Kőzetek: A Dél-Karavankai–Julai-egység karbon–perm kifejlődése leginkább a bükkivel rokon: a késő-karbon flisoid medence (szericitpala és finomhomokkő) kora-permi (a bükknél valamivel fiatalabb) feltöltődését fusulinás mészkő jelzi. Az újabb üledékciklus a perm közepén szárazföldi (folyóvízi) tarka homokkővel indul, majd a transzgresszió még a perm végén elérte a területet, amit sekélytengeri dolomit és mészkő jelez.

A Dél-Karavankai–Julai-egység triászja a Pelso-blokkéhoz hasonló, tengeri, karbonátos-sziliciklasztos alsó-triással, majd a középső-triász elejére kialakuló platformkarbonáttal. A Pelso blokkhoz hasonlóan itt is megfigyelhető a magasabb középső-triász üledékek differenciációja: a terület É-i részén (a Dél-Karavankai-alegységben) mélyebb tengeri, mészkő, radioláriás agyagkő és homokkő található riolitos, andezites és bázisos tufabetelepülésekkel, míg a D-i részen (a Juliai-Savinja-alegységben) végig sekélytengeri, platformfáciesű mészkő fejlődött ki a magmás tevékenység mindenféle nyoma nélkül. A felső-triász újra egységes, vastag, dachsteini típusú platformkarbonátokkal. Jura korú képződményeket ebből az egységből egyáltalán nem, míg tengeri felső-kréta kőzeteket egyetlen fúrásból ismerünk.

A két (alábbi nevű) alegységből álló Dél-Zalai–Kalniki-egység rétegsorát még nehezebb rekonstruálni, hiszen csak hézagosan, és különböző fúrásokból ismerünk anchi-epimetamorf átalakulást szenvedett felső-permi–alsó-triász anhidrites-dolomit finom- és durvatörmelékeket, platformkarbonátokat a középső-felső-triász határról és középső-felső-jura andezitnyomos olisztosztrómát. Ezen kívül található még nem metamorf kötőanyagú, a legváltozatosabb összetételű kőzeteket (mészkő, dolomit, kvarcit, agyapala, radiolarit, szerpentin, savanyú és intermedier vulkanoklasztitok) tartalmazó, az akkréciós prizmákra jellemző, bizonytalan korú (esetleg középső-kréta) melanzs és két fúrásban szintén nem metamorf, tengeri felső-kréta összlet is.

Metamorfózis és szerkezetfejlődés: Mivel a középső-karbonnál idősebb képződményeket egyáltalán nem ismerünk, a variszkuszi metamorfózis nem bizonyítható, de nem is zárható ki. A Dél-Zalai-Kalniki-egység krétánál idősebb képződményeinek anchi-epizonális átalakultsága bizonyítja az alpi metamorfózist, ami a Dél-Karavankai–Julai-egység esetében nem mutatható ki. A kréta közepére tehető a takarós szerkezet kialakulása, a Dél-Zalai-Kalniki-egységnél leírt melanzs képződését követően. Az egységes kifejlődésű felső-kréta tengeri üledék már mindkét egységben megtalálható, azaz a takaróképződés utánra tehető poszttettonikus üledék. A Magyar Paleogén Medence üledékei utólagos, erős szerkezeti mozgások révén gyűrődhattak a Közép-dunántúli zónába, jelezvén annak folytatódó tektonikai aktivitását.

2. ELLENŐRZŐ KÉRDÉSEK

Többször megoldható feladat, **elvégzése kötelező.**

Döntse el, hogy az alábbi állítások igazak vagy hamisak! ?

1. A Közép-magyarországi zóna felszíni előfordulásait Somogy megyéből ismerjük.

I	H
2. A Közép-magyarországi zónában a Déli-Alpok és a Dinaridák folytatását találjuk.

I	H
3. A Közép-magyarországi zónából nem ismerünk takarókat.

I	H
4. A Dél-Karavankai-Juliai-egység karbon-permje sokban hasonlít a bükki autochtonéra.

I	H
5. Az alsó-perm a Bükkhöz hasonlóan a Dél-Karavankai-Juliai-egységből is hiányzik.

I	H
6. A Dél-Zalai-Kalniki-egység jurája és krétája rendkívül zavart, olisztosztrómák és melanzs jelenléte tételezhető fel.

I	H
7. A Közép-magyarországi zónában található kőzetek variszkuszi metamorfózisa bizonyított.

I	H
8. A Dél-Karavankai-Juliai-egység triásza a Pelso-blokkéhoz hasonló.

I	H

BIBLIOGRÁFIA:

[i] Haas et al. 2000, Haas (ed.) 2001

[ii] Haas et al. 2000